

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 12

*Матеріали X Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Історія, сучасність, зарубіжний досвід”
м. Київ, МАУП, 6 листопада 2014 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 8 від 24.09.14)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук., проф.;
А. А. Ізнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
О. В. Баєва, д-р біол. наук., проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук., проф.;
В. Б. Захожай, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук., проф.;
К. В. Муравйов, канд. юрид. наук., доц.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Л. В. Романова, д-р екон. наук, проф.;
В. Є. Сафонова, д-р екон. наук;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соц. наук, проф.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук., проф.

Матеріали подано в авторській редакції.

Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 12: Матеріали Х Всеукр. наук.-практ. конф. “Історія, сучасність,
зарубіжний досвід”, 6 листоп. 2014 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голова)
[та ін.]. — 2014. — 460 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної
конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню
України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні пері-
оди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і
студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

Новальська Н. І., Падун Н. П. Трансформація цілей організації в ключові показники результативності управління.....	86	Кійко В. В. Аналіз досвіду європейських країн у формуванні системи державних органів фінансового контролю.....	134
Хоменко О. О. Основні напрями державного управління в українській державі 1918 року	91	Костюк Т. О. Політична криза в Україні як наслідок низької динаміки змін політичних інститутів і процесів	137
Морозова Н. Г. Необхідність та можливість державного регулювання сфери соціального захисту на національному ринку праці	95	Самойленко О. П. Державна функція захисту прав людини у суспільстві, що трансформується.....	139
Погорєлова І. С. Державотворчі процеси доби Центральної Ради.....	98	Муравйов К. В. Щодо поняття “юридичних гарантій” та їх видів.....	142
Бисенбаєв Ф. К. Європейський опыт реалізації принципа справедливості.....	103	Головченко В. В., Головченко О. В. Право народу на повстання	146
Бандурка А. С. Санітарний кордон як метод протидії розповсюдженню радикальних ідей	107	Малащук Д. В. Вплив політико-правових чинників на формування інвестиційного клімату	149
Баєва Н. Г. Новітні тенденції державного регулювання амбулаторної акушерсько-гінекологічної допомоги в Україні.....	110	Гольцов А. Г. Внутрішня геополітика сучасної України: актуальні завдання та проблеми.....	151
Оваденко О. І., Руть Ю. В. Значення графології для роботи з кадрами у державному управлінні	113	Ковальчук А. Ю. Місце державної фіскальної служби України у механізмі забезпечення фінансової безпеки	155
Хилевич М. В. Археологічна періодизація історії становлення української державності з точки зору ефективності економічного розвитку	122	Шашкова-Журавель І. О. Характеристика європейської правової системи захисту трудових відносин за участю осіб, що відбувають покарання в пенітенціарних установах	157
Волобоєва Т. В. Загальна характеристика розвитку державного регулювання страхової діяльності в Україні	127	Тімашова В. М. Політична еліта України в контексті демократичного транзиту.....	160
Ференець С. С. Роль Міжнародного трибуналу в боротьбі зі злочинністю на міжнародному рівні	130	Дьоміна О. С. Ціннісні основи політичної культури українського суспільства.....	163
		Медвідь Ф. М., Чорна М. Ф., Нестеренко О. С. Комерційна таємниця як правова категорія	167

ПРАВО НАРОДУ НА ПОВСТАННЯ

Становлення і розвиток української державності, вип. 12, с. 146–148

Суверенітет народу та функціонування інститутів громадянського суспільства пов'язані з забезпеченням прав та свобод людини і громадянина, які є основоположними конституційними категоріями. Влада народу — найвища влада в державі, вона гарантує недоторканність прав особи, бо нею визначається весь державний устрій. З цього виходить і Конституція України, яка закріплює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Тобто в центрі правового регулювання стоїть саме людина, і держава несе перед нею відповідальність за свою діяльність.

Державні органи, приймаючи владні рішення і здійснюючи інші свої функції, зобов'язані діяти в інтересах конкретної людини. Основним обов'язком, визначальним орієнтиром у діяльності державних органів і головним критерієм її ефективності є забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Це стосується і законодавчої діяльності, і діяльності глави держави, органів виконавчої державної влади, органів судової влади. У Конституції України підкреслюється, що права і свободи людини, гарантії їх реалізації визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Це принципові положення, при порушенні яких суспільство має право на їх захист, основним механізмом якого є відкликання влади народом. Якщо заміна влади не відбувається, народ має право на повстання і вирішення проблем збройним шляхом з метою позбавлення від гноблення та тиранії.

Право на повстання, революцію, супротив гнобленню міжнародно-правовими актами розглядаються як конституційний еквівалент права на необхідну оборону, крайній захід (*ultimaratio*), до якого звертаються у разі неможливості ефективно захищати свої права за допомогою інших механізмів, що реалізуються в умовах демократичного режиму [1].

А. Ф. Коні у своїй кандидатській роботі “Про право необхідної оборони” писав: “Народ, влада якого прагне порушувати його державний устрій, має в силу правової підстави необхідної оборони право на революцію, право на повстання” [2, с. 205–294]. Зрозуміло, що такий самозахист повинен бути адекватним ситуації вчинюваного самозахисту, адже йдеться не про зовнішнє гноблення завойовників, а про гноблення з боку влади своєї країни.

Теорія становлення, формування та розвитку прав людини і громадянина, право на опір гнобленню були сформульовані одними із перших. Так, у Французькій Декларації прав людини і громадянина від 26 серпня 1789 року в статті 2 говориться: “Мета всякого політичного Союзу — забезпечення природних і невідчужуваних прав людини. Цими правами є свобода, власність, безпека та опір гнобленню”.

Ще рішучіше тринадцятьма роками раніше в Декларації незалежності США 1776 року право на опір гнобленню прямо пов'язується з поведінкою власного народу супроти уряду. Там сказано: “Ми вважаємо очевидним такі істини: всі люди створені рівними і вони всі наділені своїм Творцем деякими невідчужуваними правами, до яких належить життя, свобода та прагнення щастя. Для забезпечення цих прав засновано серед людей уряди, які запозичують свою справедливую владу зі згоди тих, котрими правлять. Якщо така форма уряду стає згубною для цієї мети, то народ має право змінити чи знищити його та сформувати новий уряд, заснований на таких засадах і з такою організацією влади, які, на думку цього народу, найбільше можуть сприяти його безпеці та щастю. Певна річ, обережність радить не міняти урядів, що існують здавна, через маловажливі чи тимчасові причини. Але коли довга низка зловживань і узурпацій, що незмінно переслідують одну й ту саму мету, виявляє намір зрадити цей народ до влади необмеженого деспотизму, то він не тільки має право, а й зобов'язаний повалити такий уряд і на майбутнє довірити свою безпеку іншій охороні”. Як бачимо, в цій декларації чітко визначено залежність, сторонами якої виступають діяльність уряду та право народу і навіть обов'язок повалення уряду, що зловживає довірою народу.

Крім зазначених декларацій Франції та США, воно зафіксовано в багатьох міжнародних документах і конституціях окремих держав. Так, Загальна Декларація прав людини, прийнята 10 грудня 1948 року Генеральною Асамблеєю ООН, у своїй преамбулі проголосила: “Зважаючи на те, що необхідно, щоб права людини охоронялися владою закону в цілях забезпечення того, щоб людина не була змушена вдаватися, як до останнього засобу, до повстання проти тиранії та гноблення”. Декларація прав людини підтверджує право не тільки народу, а й окремої людини на повстання проти тиранії та гноблення. Це дуже суттєво. Адже можновладці намагаються розглядати кожну людину чи групу осіб, які виступають проти тиранії та гноблення, як звичайних кримінальних злочинців чи екстремістів, зважаючи на той загальний інтерес, який захищають ці люди [3, с. 18–31]. Не можна одночасно притягнути до кримінальної або адміністративної відповідальності десятки тисяч (навіть одну тисячу) осіб. Масова участь людей у повстанні перевищує обсяг можливого покарання. Практика свідчить, що організатори масових акцій під тиском натовпу звільняються від відповідальності. За таких умов дії учасників повстання піддаються декриміналізації (кримінально-правовій інфляції) внаслідок крайньої необхідності та природного права людини на опір гнобленню.

Отже право на повстання набуло в новітній час не лише декларативного, а й законодавчого характеру.

У цьому плані і Конституція України не є винятком. У низці статей по суті, йдеться про право громадянина на опір гнобленню. Так, у статті 27 сказано: “Кожний має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань”. Тим хто працює, стаття 44 Конституції України надає право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

Як носій суверенітету і єдине джерело влади народ може реалізувати своє право визначати конституційний лад в Україні шляхом прийняття Конституції України на Всеукраїнському референдумі. Таку позицію висловив Конституційний Суд України у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції України (справа № 6-рп від 05.10.2005 р.).

У згаданому Рішенні Конституційного Суду України (п. 4.4. мотивувальної частини) мова йде про заборону узурпації належного виключно народові права визначати і змінювати конституційний лад в Україні державою, її органами або посадовими особами. Узурпація означає, привласнення переліченими суб'єктами права, що належить народові — єдиному джерелу влади. У резолютивній частині Рішення КСУ чітко сказано: “Тільки народ має право безпосередньо шляхом всеукраїнського референдуму визначати конституційний лад в Україні, який закріплюється Конституцією України”.

Підсумовуючи, ми поділяємо думку М. І. Скригонюка, який дійшов висновку: “Народ має право на опір, а тому необхідно внести відповідні зміни до Конституції України та Кримінального кодексу України” [4, с. 17–21]. Такі доповнення мали б превентивне значення щодо можливої узурпації влади посадовцями та гарантували би реальний вплив народу на діяльність державних органів.

Література

1. *Погребняк С. П., Уварова А. А.* Сопротивление угнетению. — [Электронный ресурс]. — 21 марта 2014.
2. *Кони А. Ф.* О праве необходимой обороны: Приложение к Московским университетским известиям. — М., 1865. — Т. 1.
3. *Головченко В. В., Головченко О. В.* Правозастосування і захист прав людини (монографія). — Чернігів, 2012. — С. 18–31.
4. *Скригонюк М. І.* Плебсологія і право народу на опір. — Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. — 2005, № 65–66.